

ولی نمی دانستیم که چگونه باید این مشکل را حل کنیم؟» و بعد به شرح راه‌هایی که به آزمایش گذاشته‌اند، پرداخته‌اند و این قدم بزرگی است که البته هزینه و نیرو بر بوده است و باید قدر این گام را دانست.

نگاه مسئولان

اگر در یک اقدام پژوهی از مسئولان ارشد آموزش و پرورش، رؤسای سازمان‌ها و مناطق درباره این برنامه سؤال شود نتیجه قابل قبولی به دست نمی‌آید. این تهدید بزرگی برای این برنامه است (البته این نکته به منزله نادیده گرفتن از همکاری و دلسوزی بسیاری از مسئولان استان‌ها در این زمینه نمی‌باشد).

وظایف پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش

برای اینکه این فرصت به تهدید تبدیل نشود از پژوهشگاه آغاز کنیم. مسئولان محترم پژوهشگاه بر این واقف‌اند که نتیجه بسیاری از طرح‌های سنگین پژوهشی آنگونه که باید در سطح عام گسترش پیدا نمی‌کند. (و البته از مشکلات پژوهش در کشور است). عده‌ای محدود با یک طرح درگیر می‌شوند و سرانجام بعد از دو یا سه سال آنرا به پایان می‌رسانند

برنامه معلم پژوهنده از سال ۱۳۷۵ در پژوهشکده تعلیم و تربیت آغاز شده که با فراز و نشیب‌های زیادی هم مواجه بوده است. از جمله هدف‌های این برنامه می‌توان به گسترش تفکر اقدام پژوهی، نوآوری و ابداع در حل مسایل درسی و رفتاری، افزایش مطالعه شرکت‌کنندگان، هم‌فکری و تعاون معلمان در بیان و حل مشکلات آموزشی اشاره کرد.

شواهد نشان می‌دهد که در میان شرکت‌کنندگان به مرور تفکر حل مسایل به شیوه‌های علمی و برخورد با آنها جایگزین شیوه‌های سنتی حل مسئله شده است. چنانچه وزارت آموزش و پرورش به اهمیت این برنامه بیش از پیش و قوف باید و تمهیدات لازم را برای گسترش آن در نظر بگیرد در آینده شاهد تحول مطلوبی در این زمینه خواهیم بود.

اما از آنجا که حوزه‌های متعدد وزارت آموزش و پرورش همچون جزایر دوره افتاده و بی‌اطلاع از هم عمل می‌کنند و هیچ حوزه‌ای حاضر نیست به فرزندان رو به رشد دیگر حوزه‌ها روی خوش نشان دهد - زیرا آنرا متعلق به دیگری می‌داند - مولود طبیعی پژوهشکده تعلیم و تربیت که از سر ضرورت،

بازخوانی برنامه‌های موفق وزارت آموزش و پرورش

برنامه معلم پژوهنده

در یک نگاه

دکتر اقبال قاسمی پویا

و تازه معلوم نیست که آیا کسانی به یافته‌های آن عمل می‌کنند یا خیر؟ خوش بینانه‌اش اینکه مورد استفاده پژوهشگران بعدی قرار می‌گیرد. حال آنکه اگر بودجه یک طرح پژوهشی به طور مستقیم برای بالا بردن کیفیت این برنامه هزینه شود تا طرح‌ها با دقت مطالعه شوند، معلمان باز خورد واقعی (و نه در حد خوب است یا با برنامه هماهنگ نیست) بگیرند و فرصت‌های مطالعاتی (که بارها و عده آن داده شده است) برای علاقه‌مندان که زمینه بیشتری دارند فراهم آید، نتایج بسیار مطلوبی گرفته می‌شود. نتیجه چنین اقدامی مشخصاً به بهبود نگرش معلمان و در نتیجه بهبود وضعیت آموزش و تربیت می‌انجامد.

از جمله کارهای جدی پژوهشگاه، مشارکت دادن فعالانه معاونت‌های آموزشی و نیروی انسانی در این طرح است. هر ساله در این معاونت‌ها جشنواره‌های الگوی برتر تدریس برگزار می‌شود. به میزان آشنایی پژوهشگاه با این جشنواره‌ها باید انتظار داشت معاونت‌های دیگر نیز با این برنامه آشنا باشند. در یک ارتباط مؤثر و مداوم و با توجه به نکته قبل، پژوهشگاه می‌تواند و به نظر من باید معاونت‌ها را نسبت به این برنامه آگاه سازد. در این صورت بدون شک این جزایر جدا افتاده به هم نزدیک می‌شوند و هر کس این فرزند را متعلق

نیاز و مطالعه خلق شده نتوانسته است آنگونه که باید رشد طبیعی داشته باشد.

فرصت‌های ایجاد شده

اگر از این گره کور که خاص این برنامه هم نیست بگذریم جا دارد تا نسبت به اجرای آن حساسیت بیشتری نشان دهیم تا از این طریق پژوهش را به کلاس‌های درس وارد کنیم و از فرصت پیش آمده (که هزاران نفر از معلمان کشور با این برنامه آشنا شده‌اند) استفاده کنیم و تلاش شود تا محتوای برنامه بیشتر در میان شرکت‌کنندگان عمق یابد. فرصت‌های دیگری که این برنامه ایجاد کرده تغییر نگاه معلمان شرکت‌کننده به پژوهش است. محتوای فعلی آثار معلمان پژوهنده، حاکی از تغییر نگرش علمی آنان به مسئله پژوهش است. شاید در سال‌های اولیه عده‌ای اقدام پژوهی را با طرح نزدیک می‌پنداشتند و تعداد زیادی از آثار دریافتی در این زمینه بود؛ اما به تأمین منابع آموزشی و سرعت در کلاس‌های اقدام پژوهی در سطح استان‌ها، اکنون بیشتر شرکت‌کنندگان با محتوای نظری برنامه به ویژه با اولین و مهم‌ترین رکن اقدام پژوهی «مشخص کردن مسئله مورد نظر» آشنا شده‌اند.

در بسیاری از طرح‌های دریافتی می‌خوانیم که «سال‌ها با این مشکل دست به گریبان بودم

روند صعودی مشارکت معلمان در برنامه معلم پژوهنده و شرکت گسترده آنها در دوره‌های آموزشی اقدام پژوهی و به تبع افزایش کیفیت طرح‌ها و برنامه معلم پژوهنده و در نهایت اقبال پذیرش این تفکر در مجموعه آموزش و پرورش گواه این مدعا است. بنابراین جا دارد در جهت تقویت بنیان‌های فکری، اجرایی، ساختاری و جلب نظر معلمان و دست‌اندرکاران به این برنامه حساسیت بیشتری را به خرج داد. اثربخشی آموزش و ارتقای کیفیت تعلیم و تربیت به توانمندسازی معلمان و مجهز نمودن آنها به بینش علمی و انجام پژوهش بستگی دارد. معلمان باید، اندیشه تولید نمایند و از اندیشه‌ها در جهت بهبود وضع کلاس درس و سایر بخش‌ها استفاده‌های لازم به عمل آید. بار بیشتر این مسئولیت به عهده مؤسسات پژوهشی به

خصوص پژوهشگاه تعلیم و تربیت است. چنانچه معلمان ما به پژوهندگی علاقمند شوند و از خود رغبت نشان دهند، این امر موجب بالنده ساختن دانش آموزان و رشد همه جانبه آنان خواهد شد. معلمان پژوهنده تلاش می‌کنند که از طریق پژوهش در کلاس درس نسبت به شناخت مسایل و بهسازی آموزش و یادگیری همواره کوشا باشند.

۱. این امر موجب می‌شود که آنها در عرصه‌های گوناگون و مرتبط با آموزش و پرورش اظهار نمایند، شرایط موجود را تحلیل کنند و در مجموعه اندیشه ورز و مجهز به دانش پژوهش باشند. این فرایند نیاز به آموزش، مطالعه و عمل دارد.

۲. در جهت فعال سازی تفکر علمی و حساس نمودن معلمان به مسئله‌یابی و ارائه راه حل‌های منطقی، بر متولیان امر پژوهش است که نسبت به سهم خود بسترها را آماده و توسعه دهند.

به خود می‌داند و نسبت به برکشیدن آن سعی می‌کند
بنابراین حمایت‌های مادی، تأمین نیروی انسانی مورد نیاز و انتشار یافته‌های این اقدام پژوهی‌ها فرصت پیش آمده را، به زمینه‌ای برای ارتقای سطح دانش و تجربه معلمان مبدل خواهد کرد. در غیر این صورت سال‌های آینده دریغ گذشته را خواهیم خورد.

وظایف استان‌ها

معمول است که تحقیقات در استان‌ها به عده‌ای خاص و با نگرش کاملاً دانشگاهی سپرده شده است. شواهد نشان می‌دهد تفکر حاکم بر شوراها با پذیرش معلمان می‌تواند تازه می‌خواهند با تحقیق و پژوهش آشنا شوند، میانه خوبی ندارد. زیرا این قبیل معلمان نه می‌توانند طرح تحقیق تهیه کنند و نه می‌توانند مسئله یاب خوبی در سطح کلان باشند و نه با مقدمات پژوهش دانشگاهی آشنایی دارند. حال آنکه برنامه معلم پژوهنده می‌خواهد معلمان را به این باور برساند که آنان می‌توانند درباره مسایل کلاس خود تحقیق کنند و نتیجه آنرا هم به دیگران ارائه دهند و حتی آنرا در معرض داوری قرار می‌دهند و مشکلات این فرصت بسیار مغتنم است. دوستان شورای تحقیقات استان‌ها می‌توانند

(و البته بعضاً چنین می‌کنند) با هزینه یکی دو طرح استانی، به ارتقای سطح برنامه کمک کنند. گاهی شنیده می‌شود در برخی مناطق معلمان با هزینه مشخص کارهای اقدام پژوهی خود را دنبال می‌کنند. چه اشکالی دارد که حتی حق الزحمه‌ای برای این طرح‌ها در نظر گرفت شود. مگر با انجام پژوهش در استان هدفی جز بهبود وضعیت آموزش و تربیت متصور است؟ اکنون چه فرصتی از این بهتر که عده‌ای داوطلبانه بر این راه آماده‌اند. چرا دست آنان را نگیریم. اتفاقاً با توجه به بودجه‌های پژوهشی استانی باید بیشتر به آموزش و جهت‌دهی شرکت‌کنندگان بپردازند.

چرا برنامه معلم پژوهنده؟

نظام تعلیم و تربیت در کشور ما چندی است که عنایت ویژه‌ای به نقش و اهمیت پژوهش مبدول داشته است. پژوهشگاه تعلیم و تربیت به عنوان نهاد اصلی پژوهش در آموزش و پرورش نقش فعال و ویژه‌ای را در توسعه فعالیت‌های پژوهشی و گسترش فرهنگ پژوهش میان معلمان به عهده داشته است.

برنامه معلم پژوهنده از جمله دستاوردهای مهم حرکت نوپایی بوده است که همواره از سوی پژوهشگاه تعلیم و تربیت، شورای تحقیقات استان‌ها، مدیران، معلمان و سیاست‌گذاران تعلیم و تربیت مورد توجه و حمایت قرار گرفته است.

معلمان باید، اندیشه تولید نمایند و از اندیشه‌ها در جهت بهبود وضع کلاس درس و سایر بخش‌ها استفاده‌های لازم به عمل آید. چنانچه معلمان ما به پژوهندگی علاقمند شوند و از خود رغبت نشان دهند، این امر موجب بالنده ساختن دانش آموزان و رشد همه جانبه آنان خواهد شد.

۳. یکی از راه‌های توسعه تفکر علمی و مشارکت دادن معلمان در امر پژوهش، بهره‌گیری از آموزش‌های پژوهشی و تشویق معلمان در حضور رسانیدن به این دوره‌ها است که این فعالیت در سرلوحه برنامه‌های پژوهشگاه و شورای تحقیقات استان‌ها قرار دارد.

۴. تهیه برنامه اقدام پژوهی، معرفی منابع آموزشی، آموزش مدرسان اقدام پژوهی، برگزاری دوره‌های چشم‌گیر و مشارکت نمودن جمع‌کنشی از معلمان در این دوره‌ها و برنامه معلم پژوهنده، نشانه رشد و توسعه این فعالیت است.

۵. در این رهگذر ضروری است با تهیه و معرفی منابع جدید مطالعاتی و آرایه دیدگاه‌ها و بهره‌گیری از اندیشه‌های جمعی صاحب نظران، پژوهشگران و سایر اقشار در آموزش و پرورش، زمینه‌ها و راه‌های گسترش اندیشه اقدام پژوهی و پژوهندگی معلمان